

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

TERMIZ DAVLAT UNIVERSITETI

KASBIY TA'LIM FAKULTETI

**«Agroinjeneriya va kimyoviy texnologiya»
kafedrasi**

**«Tasdiqlayman»
O'quv ishlari bo'yicha prorektor
_____ dots. Sh. Ochildiyev
«___» _____ 2008 y**

**5142000 – Mehnat ta'limi maxsus
sirtqi bo'lim 3-bosqich talabalariga
«IRRIGATION VA MELIORATIV
MASHINALAR»**

fanidan

SOIT

(sessiya oraliq ishlari to'plami)

Termiz – 2008 y

«Kelishildi»
Maxsus sirtqi bo`lim boshlig`i:
_____ dots. B.B.Imanov
_____» _____ 2008 yil

«Tasdiqlandi»
**«Agroinjeneriya va kimoviy
texnologiya» kafedrası mudiri:**
_____ dots. U.Ch.Eshqorayev
«__» _____ 2008 yil.

**DTS talablari asosida tuzilgan
O`quv metodik boshqarma boshlig`i
dots. U. Mustafojev _____
«__» _____ 2008 yil**

Ushbu sessiya oraliq ishlari to`plami (SOIT) oliy o`quv yurtlarining 5142000-Mehnat ta'limi yo`nalishining maxsus sirtqi bo`lim talabalari uchun mo`ljallangan bo`lib, undan talabalar Irrigatsion va meliorativ mashinalar fanini o`rganish jarayonida sessiya oraliq ishlarini olib borishda foydalanishlari mumkin.

Sessiya oraliq ishlari to`plami (SOIT) fan o`qituvchisi tomonidan o`quv semestri boshlanishidan oldin tayyorlanib, maxsus sirtqi bo`lim uslubchisiga topshiriladi.

Sessiya oraliq ishlari to`plami (SOIT)da talabalarning tegishli fandani o`zlashtirishini ta'minlash maqsadida test, nazorat va variant savollari berilgan. Talaba ushbu topshiriqlarni semester boshida maxsus sirtqi bo`lim uslubchisidan oladi va uni yozma ravishda bajarib, dars mashg`ulotlari boshlanishidan oldin uslubchiga topshiradi.

Tuzuvchi: dotsent Eshqorayev U.Ch.

Taqrizchilar: dotsent M.X. Shomirzayev

Katta o`qituvchi Karimov R.R.

Ushbu SOIT Agroinjeneriya va kimyoviy texnologiya kafedrasining 27.08.2008 yildagi №1-sonli, Termiz Davlat Universiteti Ilmiy Kengashining 29.08.2008 yildagi №1-sonli yig`ilishlari qarori bilan tasdiqlangan va foydalanishga tavsiya etilgan.

Soʻz boshi

Maxsus sirtqi boʻlimi talabalari mazkur SOIT orqali Irrigatsion va meliorativ mashinalar fanining maqsadi va vazifalari, irrigatsiya va melioratsiya sohasida qoʻllaniladigan mashinalarning ishlatilishi, ulardagi rostdash ishlari xaqidagi bilimlarni uzlashtiradilar.

Qishloq xoʻjaligi ishlab chiqarishi samaradorligini oshirishning samarali vositalaridan biri melioratsiyadir. Shuningdek, qishloq xoʻjaligi moddiy-texnika bazasini yanada mustaxkamlash, agrosanoat integratsiyasini rivojlantirish, kadrlar tayyorlashni yaxshilash va ularning bu soxadagi kssblarga bulgan kizikishini oshirish, kishlokdagi mexnat va turmush sharoitlarini yaxshilash muxim vazifalardan biridir. Mexnatning brigada uslubini tashkil kilishga texnikadan yuksak unum bilan foydalanishga, uni yozda xam, kishda xam, ikki smenada ishlatishga utishga xamda ishlarni mexanizatsiyalashtirishning ilgor uslublarini joriy kilishga aloxida eʻtibor berilishi lozim.

Fanning maqsadi - boʻlajak bakalavrlarga Irrigatsion va meliorativ mashinalarning sinflanishi, tuzilishi, ishlashi va rostdash ishlarini bajarishni oʻrgatishdan iborat.

Fanni oʻrganish jarayonida fan har bir talaba quyidagilarni bilish lozim.

Zamonaviy irrigatsion va meliorativ mashinalarning texnik tavsifi va ular haqida asosiy ma'lumotlar.

Irrigatsion va meliorativ mashinalarning quvvat va tortish xarakteristikalarini hisoblash, tavsifnomalari, mexanizm, detallarining tuzilishi, ishlashi va nuqsonlarini aniqlash yoʻllari.

Irrigatsion va meliorativ mashinalarlarga kundalik xizmat koʻrsatish va xokazolar.

Irrigatsion va meliorativ mashinalarlarning asosiy uzellari va agregatlarini qismlarga ajratish, nuqsonlarini aniqlash va qayta yigʻish ishlarini bajara olishi.

Fanni oʻrganish natijasida talaba quyidagi bilim va koʻnikmalarni egallaydilar:

- Irrigatsion va meliorativ mashinalarning tuzilishini, ish rejalarini, sozlanishlarini, ish sharoitiga qarab mashina-traktor agregatini tuzishni va qoʻllashni;
- Irrigatsion va meliorativ mashinalarning ish sifatini va unumdorligini oshiradigan yangi ishchi qismlarni ish sharoitiga moslashni;
- Irrigatsion va meliorativ mashinalarning asosiy rivojlanish yoʻnalishlarini va ilmiy-texnika taraqqiyotini.

Talaba fanni oʻrganish natijasida:

- xoʻjalik sharoiti uchun tanlangan Irrigatsion va meliorativ mashinalarni ishga tayyorlash, sozlash va rostdash ishlarini amalga oshirishni;
- Irrigatsion va meliorativ mashinalarning ish sifatiga qarab, uning ish rejimiga, kinematik va texnologik oʻlchamlariga hamda konstruktsiyasiga kerakli oʻzgartirishlarni kiritishni;
- ishchi sharoitiga mos ishchi qismlarni loyihalash, hisoblash va asoslash hamda amalda qoʻllashni uddalay olishi kerak.

Irrigatsion va meliorativ mashinalar fani hozirgi paytda amalda bo'lgan va yangi texnologiyalar haqidagi fan bo'lib quyidagilarga alohida e'tibor beradi:

- mashinasozlikda industrial texnologiyani joriy etishda serunum mashinalar turkumi yaratish;
- kuchli tezkor traktorlar, keng qamrovli va tezkor mashinalar joriy etish, ularning ish unumini oshirish;
- mashinalarni universallashtirish, sifatini va puxtaligini oshirish;
- metall sig'imini kamaytirish, ekspluatatsion ko'rsatkichlarini yaxshilash;

Irrigatsion va meliorativ mashinalar fanini o'rganish umummuhandislik va ixtisoslik fanlaridan oliy matematika, fizika, kimyo, chizmachilik, materiallar qarshiligi, mashina detallari va mexanizmlari nazariyasi, metrologiya va o'zaro almashinuvchanlik, standartlash, qishloq xo'jalik mashinalari, chorvachilikni mexanizatsiyalashtirish, mashina traktor parkidan foydalanish, mashinalar puxtaligi va ta'miri, gidravlika va teplotexnika fanlari va boshqa fanlar bilan bog'liq holda o'rganiladi.

Sirtqi bo'lim talabalarining sessiya oraliq ishlarini samarali tashkil qilish maqsadida ushbu test savollari, yozma ish variantlari, mustaqil ta'lim savollari to'plami foydalanish uchun tavsiya qilinmoqda.

Irrigatsion va meliorativ mashinalar fanidan maxsus sirtqi bo'limi talabarlari uchun variant savollari

1-variant

1. Hidrotexnik tadbirlar xakida malumot bering?
2. Buldozerlarning vazifasi va tuzilishi .
3. Plugsimon kanal kazgichlar.

2-variant

1. Madaniy texnik tadbirlar.
2. Ish organi passiv bulgan kundakovlar.
3. Uzun bazali tekislagichlar.

3-variant

1. Agrokimyoviy tadbirlar xakida malumot bering.
2. Ish organi faol ishlaydigan kundakovlar.
3. Skreperlar.

4-variant

1. Sugorishni mexanizatsilashtirish.
2. Urtacha toshlarni yigadigan mashinalar.
3. Zanjirli ekskvatorlar.

5-variant

1. Shur yuvish ishlari xakida malumot bering?
2. Buldozerlarda ishlaganda rioya kilinadigan xavfsizlik texnikasi.
3. Frezali er kazish mashinalari.

6-variant

1. Zax kochirishning moxiyati va usullari.
2. Gidrovlik Ekskvatorlar.
3. Mayda toshlarni yigadigan mashinalar.

7-variant

1. Yangi erlarni ochishning moxiyati va usullari.
2. Tekislagichlarning vazifasi.
3. Botkok va butazorlarni yukotadigan mashinalar.

8-variant

1. Dalalarni usimlik koldiklaridan tozalash.
2. Burilma agdargichli buldozerlar.
3. Frezali kanal kazigichlar.

9-variant

1. Dalalarni toshlardan tozalash.
2. Greyderlarning vazifasi va sinflanishi.
3. Tuynukli drenaj mashinalari.

10-variant

1. Dalalarni tekislash ishlari.

2. Ish organi sust ishlovchi buta kesgichlar.
3. DDF-50A emgirlatish mashinasi.

11-variant

1. Tomchilatib sugorish ishlari.
2. Avtogreyderlarning tuzilishi.
3. Kup ktvshli ekskavatorlar.

12-variant

1. Er ostidan sugorish ishlari.
2. Burilmaydigan agdargichli buldozerlar.
3. Bir kovushli ekskavatorlar.

13-variant

1. Er ustidan sugorish ishlarining moxiyati.
2. Toshlarini ortadigan va toshiydigan mashinalar.
3. Tuprokni eyibtekislovchi mashinalar.

14-variant

1. Dalalarni tekislashning maksad va moxiyati.
2. Ish organi faol bulgan buta kesgichlar.
3. Tuprokni zichlaydigan mashinalar tuzilishi.

15-variant

1. Yaylov va utloklarni yaxshilash ishlari .
2. Melioratsiya kanallaridan foydalanish va ularni tamirlash.
3. Tirkalma greyderlarning tuzilishi.

16-variant

1. Suv eroziyasiga karshi kurashish.
2. Universal ekskavatorlarning kinematik sxemalari.
3. Buta-shoxlarni yigadigan va ortadigan mashinalar.

17-variant

1. Shamol eroziyasiga karshi kurashish.
2. Toshlarini maydalaydigan mashinalar

3. Keng kamrovli emgirlatish mashinasi.

18-variant

1. Er ostidan ugitlash va kimeviy ishlov berish.
2. Mexanik yuritmal bir kovishli ekskavatorlar.
3. Mayda daraxt ildizlarini yigadigan mashinalar.

19-variant

1. Tuprokning chukur yumshatishning maksad va moxiyati.
2. Drenaj tizimlaridan foydalanish va tamirlash.
3. Skreperlarda ishlaganda rioya kilinadigan xafsizlik koidalari.

20-variant

1. Maydonlarning toshliligi va uning zarari.
2. Tuprokko kimeviy meliorantlar soladigan mashinalar.
3. Shnek-rotorli ekskavatorlar.

**Irrigatsion va meliorativ mashinalar fanidan maxsus sirtqi bo`limi talabalari uchun
test savollari**

1. Uch yokli pona ichki burchaklari kaday xarflar bilan belgilanadi?

- A) α , ψ , θ va γ
- V). α , β va γ
- S). α , θ , G va γ
- D) φ , ψ , va γ

2. Pona qishloq xo`jalik va meliorativ mashinalar fanida necha xilga bo`lib o`rganiladi?

- A) bir yokli
- V) ikki yokli
- S). uch yokli
- D) to`rt yokli

3. Tuproqni yuza qirqib tashuvchi mashina qaysi javobda berilgan?

- A) buldozerlar

V). skreperlar

S) greyderlar

D) greyder-elevatorlar

4. Buldozerlar kaday turlarga bulinadi?

A). buriladigan va buriluvchi agdargichli

V) buriluvchan va egiluvchan

S) burilmaydigan, buruluvchan va egiluvchan surgichli

D) hammasi to`g`ri

5. Dalani sug`orishning necha xil usulini bilasiz?

A) 2 V) 3

S).4 D) 5

6. Yomg`irlatish mshinalari necha xilga bulinadi?

A) 3

V) 4

S) 5

D).2

7. Xavfsizlik texnikasi talablariga binoan hamma melioratsiya mashinalarida nima bo`lishi kerak?

A) Yordamchi haydovchi

V) Kalitlar to`plami

S). Dori qutisi

D) Qo`shimcha yonilg`i baki

8. Kimlarga melioratsiya mashinalarni boshqarishga ruxsat etiladi?

A). 18 yoshga to`lgan, maxsus o`qigan va haydovchilik guvohnomasi bor kishilar

V) 14 yoshga to`lgan, maxsus o`qigan va haydovchilik guvohnomasi bor kishilar

S) 20 yoshdan oshgan barcha kishilarga

D) Maxsus o`qigan kishilarga

9. Tik devorli chuqurlarni kovlashda necha metrgacha kovlashga ruxsat etiladi?

A). 2

V) 3

S) 4

D) 5

10. Buldozerlarda ishlaganda tuproqni tepalikka surib chiqarishda qiyalik necha gradusdan oshganda ishlash taqiqlanadi?

A) 10

V). 15

S) 20

D) 25

11. Skreperlar bilan baland to`kmalar hosil qilinayotganda g`ildiraklarning to`kma chetiga necha metr yaqinlashishiga ruxsat etiladi?

A) 4

V) 3

S) 2

D).1

12. Metall g'ildirakli greyderlarni mukammal qoplamali yo'lda boshqa joyga ko'chirishda harakat tezligi qancha bo'lishi kerak?

- A) 5 kmG`soat
- V). 10 kmG`soat
- S) 15 kmG`soat
- D) 20 kmG`soat

13. Ekskovatorlar bilan avtomashinalarga yuk ortayotganda kovshni kabina ustidan olib o'tish mumkinmi?

- A) mumkin emas
- V) bimalol mumkin
- S). kabina ustida zirxli muxofazalovchi to'sig'i bo'lsa
- D) bu xolat xavfsizlik talablarida ko'zda tutilmagan

14. ETR-301 ekskavatorining ish organi qanaqa?

- A). rotorli
- V) zanjirli
- S) kovshli
- D) trosli

15. ETTs-208 zanjirli transheya ekskavatorining kavlash chuqurligi va og'irligi qancha?

- A) 2000 mm, 23,7 t.
- V). 4000 mm, 230,7 t.
- S) 20000 mm, 2307 t.
- D) 40000 mm, 2,3 t.

16. Buldozer gruntini katlamma-katlam kesib, kancha masofaga tashib olib boradi?

- A) 100m
- V) 150m
- S) 200m
- D) 250m.

17.. Buldozerlar kaysi alomatlariga kura sinflanadi?

- A) Ish organing urnatishga kura, baza mashinaning tipiga kura, naminal tortish kuchi, boshkarish mexanizmi tipiga kura.
- V) Buldozerlar umuman sinflanmaydi.
- S) Ish organi materialiga kura ,tezligiga kura, yurish kismi konstruktsiyasiga kura, ish organi ulchamiga kura.

18. O'ta og'ir buldozerlarning nominal tortish kuchi kancha buladi?

- A) 100kn
- V) 200kn
- S) 300kn
- D) 400kn

19. O'ta og'ir buldozerlar ogirligi necha tonnadan ortik buladi?

- A) 30
- V) 40
- S) 50
- D) 60

20. Og'ir buldozerlar dvigateli kuvvati kancha buladi?

- A) 180-300
- V) 300-480
- S) 500-680
- D) 700-880

21. O'rtacha og'ir buldozerlar ogirligi necha tonna atrofida buladi ?

- A) 5-20 t
- V) 10-25 t
- S) 15-30 t
- D) 20-45 t

22. Dvigateli kuvvati 45-120 kvt bulgan buldozerlar ogirligi necha tonna buladi?

A) 1-5 V) 5-15 S) 15-20 D) 10-25

23. Nominal tortish kuchi, dvigateli kuvvati va ogirligi buyicha kichik gaboritli buldozerlar kaysi javobda tugri kursatilgan?

A) 15kn, 25kvt,3t. V) 20kn, 30kvt, 4t. S) 25kn, 45kvt, 5t. D) 30kn, 50kvt,6t.

24. Quyidagi rakamlar 6, 9, 14, 20, 30, 40, 50, 60, 90, 150 buldozerlar kaysi kursatkichini tafsiflaydi.

A) kuvvatini V) tortish klassini S) tezligini
D) ogirligini

25. Buldozerlarning asosiy parametrlari kaysi javobda tugri berilgan ?

A) V-agdargich eni, N- agdargich balandligi, α -agdargichning ilandagi urnatilish burchagi, χ -kesish burchagi,A-kabina ulchami .

B) V-agdargich eni, N- agdargich balandligi, α -agdargichning ilandagi urnatilish burchagi, δ -agdargich ogirligi, N-traktor kuvvati
S) V-agdargich eni, N- agdargich balandligi, δ -agdargich ogirligi, E- agdargichning kundalangiga ogish burchagi,
D) 10-25

ADABIYOTLAR.

Asosiy adabiyotlar.

1. Karimov I.A. Iqtisodiy isloxot ma'suliyat bosqichi T.Uzbekiston. 1994 yil.
2. Karimov I.A. Dexqonchilik taraqqiyoti farovonlik manbai. T.Uzbekiston
3. Borhchov va boshkalar. Melioratsiya mashinalari. T. Ukituvchi. 1989 yil.
4. Asqarxo`jaev T. Yer qazish va yo`l qurilish mashinalari hisobi. Toshkent. O`qituvchi. 2006 yil.
5. Shoumarova M, Abdillayev T. Qishloq xujalik mashinalari. Toshkent. O`qituvchi. 2002 yil.
6. Klenin I.I. va boshqa. Qishloq xujalik va meliorativ mashinalar. 1980 yil.

Qo`shimcha adabiyotlar.

1. Prutnikov G.T. Yer qazish mashinalari. Toshkent. O`qituvchi. 1975 yil.
2. Xodjabekov A., Imankulov M. Praktikum po mexanizatsii selskogo xozyaystva. T.Mexnat. 1990.
3. Bandakov B. Avtogreyderi. M. Transport. 1988 g.

4. Gurevich va boshk. Traktorlar va qishloq xujalik mashinalari. T.Uqituvchi. 1989.

Tuzuvchi:

dotsent Eshqorayev U.Ch.

**SOIT Agroiinjeneriya va kimyoviy texnologiya
kafedrası qoshidagi kompyuterda terildi va sahifalandi.**

03.09.2008 y. «IRRvaMM SOIT »

Tayyorlovchilar:	U. Eshqorayev
Sahifalovchi:	B.Axmatov